

**СВЕТЛИНА ВЪРХУ ИМЕНАТА ВАРНА, КАВАРНА, КАБАКУМ, АСПАРУХ,
ВЪЗГЛАСА УРА И ТИТЛАТА КАНАСУБИГИ**

Димитър Г. Чанев

Резюме: Значението на понятието `варна` – „небесна лъчезарна сила“ е възможно да бъде „осветено“ от съвременна гледна точка чрез нейните проявления „топлина и светлина“. Думата `каба` – първа лексема в съставното име Кабакум – дали е турска, руска или българска? При изследване историята на народи, които нямат съвсем или достатъчно исторически архиви, се ползва и лингвистичната археология. Владетелската титла от първата българска държава следва да се разчита като КАНАС(КНЯЗ) УБИГИ. Ономастиката е дял от езикознанието, който изучава произхода и значението на собствените имена в един език[1, с. 522].

Ключови думи: история на България, ономастика, лингвистична археология, Варна, Каварна, Кабакум, КАНАСУБИГИ, Аспарух.

Тази разработка е своеобразно продължение на предходното мое изследване, озаглавено КЪДЕ Е „ТАКА НАРЕЧЕНАТА ВАРНА“, публикувано в ИЗВЕСТИЯ на СУ-ВАРНА, Културното наследство на Варна` 2013. В посочената публикация, ретроспективно, бяха изяснени значенията на думите `ар/ер` – същество, човек; `хварна/варна` – небесна лъчезарна сила; ка - `жизнена сила`, според лексиката в Шумер.

С метатезата *варна* - `вран/черен`, използвана за етимологизиране на разглежданото название, (гр. *metathesis* “преместване“, „разместване“ - разместване на звукове в една дума[1, с. 458]) не е съгласен и филологът д-р Петър Голийски, който е направил следното критично изложение: „Нашето име Варна е определено много старо, защото още Теофан Изповедник споменава, че преследващите бягащите войски на Константин IV Аспарухови българи били стигнали до „т.нар. Варна, близо до Одесос (днешната Варна) и до тамошната земя.“ В „Български етимологичен речник“ това не е посочено, а като най-старо фиксиране на този топоним е дадено това на Мануил Фил през XIV век. Съставителите на речника извеждат *Варна* от незасвидетелстваното старобългарско

(черковнославянско) *варнъ „черен, вран“, неметатизирано до *вран* и запазено в сегашния му вид. Дава се като сравнение и река *Врана*, приток на *Камчия*.¹ Тази етимология е уязвима в липсата си на засвидетелствана старобългарска неметатезирана форма... Николай Ковачев счита, че *Варна* е било старото име на *Провадийска река*, „която отседналите по течението ѝ славяни назовават *Варна река*, по връщаните и кипящи извори при *Девня (Марцианопол)*... От реката названието се пренася върху овладения по-късно град *Одесос*.²“ Етимологията на Н. Ковачев е по-издържана от тази в „Български етимологичен речник“, но нейното слабо място се състои в това, че не е ясно какво разбира Теофан под *Варна* – река, местност, селище?³ ... Шансовете названието *Варна* да има славянски или български произход са 50:50” По-нататък

¹ Български етимологичен речник. Том I. С., 1971, с. 121

² Ковачев, Николай. Началото на Българската държава в светлината на предславянската и раннославянската топонимия в Североизточна България. - България 1300. Институции и държавна традиция. Том 2. С., 1982, с. 163

³ ДЧ – разбира се, след като Теофан, а и патриарх Никифор, не са отбелязали какво разбират под тъй наречената *Варна*, то това може да бъде и какво ли не...

д-р П. Голийски е направил „мостова“ връзка между нашата Варна и разположения между Балх и Сурх Хотал в Авганистан древен град Варну. Но Варна в Азърбайджан, която още през II в. на карта на Птоломей била отбелязана като топоним *Varna*, вероятно не била свързана с българите защото тогава на територията на днешен Азърбайджан нямало българи. [10, с. 349, 350]

Що се отнася до врящите и кипящи извори край Девня (Марциополюс), то от тях се добива питейна вода с нормална температура. От местен жител зная, че плувал в общодостъпен извор и през зимата, понеже температурата му била целогодишно 18 градуса по Целзий. А от личен опит зная колко варовита е питейната вода от въпросните извори в този карстов район и точно поради това свързаната с тях река може да е била наречена Варна. Но не въз основа на корена `вар` от славянското вариво, варение(рус.) / варено(бълг.), а въз основа на българската дума **вар** – гасена или не. В случая става дума за реката на Девня, а не за варненското езеро, на което ще се спрем след малко. Въз основа на тази аргументация, фантазиите на Н. Ковачев са без всякаква стойност.

Така че съотношението 50:50 за славянски към български произход е разбираемо като жест, но е неуместно в стойностно изражение. По принцип едва ли има кой знае какво съществено значение в това името Варна да е от славянски произход, но визирайки разпространението му в Средна Азия и Кавказ още от късната античност, то най-вероятно е това название да е свързано както с древни български съименници, така и с техни култови⁴ родственици край столицата на Кавказка Албания, които може да са били и с друг етноним, с друго племенно название – в онези времена на роене и преименувания. Симпатиите към славянството, стигащи до степен на

⁴ Визирам Дж. Сайяр: „митраизмът, който бил свързан с феномена светлина[3, с.136,164-168]”

деформации и нихилизъм в редица становища, са си симпатии, но ако в художествената литература това може да бъде прокарано някак си, то в научните и изследователски разработки подобни спекулации са недостойни. Човешко е да се греша, но е печално да бъдат лансирани като становища приумици, търпящи както сериозна критика, така и пълно отрицание. Случаят с етимологизацията на името Варна в „Български етимологичен речник“ е показателен в това отношение.

При положение, че не е ясно какво е т.нар. Варна – река, местност или селище, лансираното, в ТВ предаване през 2014 г., от дин Б. Димитров становище на директора на археологическия музей във Варна В. Плетньов, че Варна било името на археологическия крайезерен агломерат, недалеч от античния Одесос, което било публикувано в издадената му неотдавна книга, то може да се каже, че това е допустимо само като предположение. Но и това му е много, понеже не се съчетава с „гъстите гори и планини с пещери“, с които е свързана Варна по летописа на Симеон Логотет, а не със селище край езеро. Независимо от „сляпата“ вяра на известния и симпатичен на много български граждани д-р Божидар Димитров във високо квалифицирания му колега, то да не би при археологическите разкопки на визирания обект да е намерена указателната табела с коментираният име като название на древното селище? И как ли това нямаше да е известно на византийските хронисти? - след като този `въображаем обект с име Варна` ще да е бил многовековна ромейска принадлежност!

Света Савова в своя доклад ЧАШАТА НА ЦАР КЯЛОЯН ОТ ЧЕРЕПА НА БАЛДУИН ИЛИ БОНИФАЦИЙ на Историческа конференция Варна 2013 [www.istor-konf-varna.com] коментира един разказ на Георги Акрополит за съдбата на император Балдуин Фландърски и

посочва, че неговият брат Теофилакт, търсейки определение за Калоян, го нарекъл „нов Крум“. Също така припомня, че Варна (по-точно Одесос) е била превзета от цар Калоян навръх великден – най-светлия християнски празник, който не му е попречил да се отнесе жестоко с победените византийски защитници:

„Варваринът не се уплашил от светостта на деня (била преблагословена събота – град Варна бил превзет от Калоян на 24 март 1201 г.), нито от християнството, което превъзнасял с устата си, но всички, които пленил, блъскал в рова и като го засипал със земя, направил мястото масова гробница. После той съборил и стените и се върнал в Мизия.“ [ГИБИ, т.VIII, Теодор Скутариот, с. 260]

Разбираемо е възмущението на Теодор Скутариот, но като страна и то победена той не би могъл да изрази нещо друго. Съобщил ли е обаче, колко пъти е било предложено на традиционно надменните византийци да се предадат, а и защо са отказали – рискувайки да бъдат сполетени от зла участ? Съобщил ли е колко жертви са дали атакуващите бойци в шурма на солидно укрепената крепост? Хронистът е нарекъл „варварин“ новия Крум. Но горчивият опит от възвръщането на Месембрия във византийски ръце, много вероятно чрез атака по море, и предизвикания „свещен гняв“ на добрия-кало(гр.) Йоан за своите, но „страшен“ като Крум за противопоставилите му се и причинилите му вреди врагове, са довели до отбелязаните действия в цитирания извор. Включително събарянето на стените, чиито руини днес в централната зона на град Варна възкресяват спомена за средновековната, но от древни времена, твърдина и за славното време на Търновското царство. А намерените два скелета в основите на гореотбелязаните руини, през пролетта на 2015 г., може ли да са на гнадоначалника и на военния командир, командвал отбраната на града?

Само датиране на тези находки ще повдигне завесата по този въпрос. Много е възможно да са били специално почетени с преселване във вечността под срутваните стени на крепостта. Един век по-късно след тези събития, свързани с преминаването на града в български ръце и новото му име Варна ще бъде зафиксирано. Както вече бе цитирано – като най-старо отбелязване на този урбоним е това на Мануил Фил през XIV век, в частта от негова историческа поема, касаеща събития в България през втората половина на XIII век и включена като притурка към „История на Българската държава през средните векове“ - ТОМ III, Васил Златарски; в поемата са изредени Варна, Проват(Овеч), Преслав и др.

Според проф. Петър Добрев – метаморфозата, която е претърпяло името на Одесос, преименуван от българите на Варна, може без особен проблем да се обясни ако се надникне към най-древните български земи край Памир. В тях думата Варна значела блестящ, красив... А недалеч от планината Хиндукуш е имало още в III в. пр. Хр. град с име Варну (SW, 1999, map. 1). [12, с. 102, 103]

За древността на земите с името Балхара няма спор. Но ако думата Варна е придобила нарицателното значение блестящ, красив, то значението ѝ от посочения пример е оспоримо по същество. За красива и хубава в съвсем недалечното минало баба ми от Македония употребяваше думата „арна“, а тази от Тракия – „харна“. И в детството ми ме изумяваха с честата употреба на тези два „архаизма“. Но думата арна/(х)арна, а следователно и смисълът ѝ, е различна от името Варна/(х)Варна, означаващо „небесна лъчезарна сила“. Обаче не може да се отрече, че между думите Варна/(х)Варна и арна/(х)арна съществува не само фонетичната, но и причинно-следствената връзка – тази, която е между светлината на слънчевото лъчезарие и красотата.

Хипотетично, но логично, въз основа на изложената аргументация, (X)ВАРНА е бил триумфален възглас на аспаруховите българи, който дори и да не е бил единствен – вероятно е проглушавал византийците и подобно на победоносното българско УРА, по време на национално-освободителните ни войни през 19 и 20 век, е отеквал по местата, до които са достигали челните отряди на древните, озарени от неповторимо щастие и неограничено величие войни в 680 г. И до Одесос, и в гъстите и непроходими гори с пещери и навсякъде в новозавоюваните земи български. Да се предполага, че Варна е название на наследен от ромеите топоним на реален обект, който по каква ли причина няма да е бил известен на цитираните византийски хронисти, а и на техните предшественици, въз основа на чиито предполагаеми сведения се отбелязва някаква „така наречена Варна” с неустановен характер, че и Варни (в мн. ч.) е меко казано – несериозно! Този лъчезарен възглас най-вероятно е бил възприет механично от ромеите – християни като нееднозначен топоним – свързан с новонастанилият се, в отвоюваните от Византия земи, народ-победител и поради това е възникнала колизията относно това къде е, а и какво е „така наречената Варна”.

Според Именника на българските владетели, името на легендарния, още астрологичен Дракон⁵ е Вер, Верени, Варан.[13, с. 50, 93, 109, 110] В изложението си, посветено на „Угрофините и Испериховият календар” П. Добрев е посочил още, че мордовците са запазили думата ВЕРЕНЬ (голям, високостоящ, всевишен), която напомня за онези далечни времена, когато най-почитаното съзвездие е било съзвездието с име ВЕР (Дракон). Че Поволжието е мястото, на което се среща тази дума ВЕРЕНЬ.[13, с. 144, 145] На лице са думи

⁵ ДЧ – Драконът е известен и като огнедишаш. А огънят е апостас на слънцето – носител на светлина, топлина и на обусловения от тях живот.

– имена на зодия / животно, което се асоциира с огън, а той – с топлина и светлина. В природата „небесната лъчезарна сила” – това е слънчевото лъчезарие. На древните хора не им е бил известен и ясен процеса фотосинтеза, но те прекрасно са разбирали, че на сянка и тъмнина нищо не вирее. И затова, най-вероятно, са издигнали светлината и съпътстващата я топлина в култ. Не им е било известно и че нагриването, свързано с пренос на енергия, се осигурява от инфрачервените светлинни лъчи. И навярно за това са разграничавали „небесната лъчезарна сила” – даряваща и топлина, от светлината, макар и да са ги възприемали в единство. От съвременна гледна точка обаче може спокойно да се обяви еквивалентността на името ВАРНА с името СВЕТЛАНА, в смисъла на съвременните ни знания и лексика.

Според разработката на д-р Живко Войников, със заглавие НЯКОИ „СТАРОСРЪБСКИ” ДУМИ И МНИМИЯ ИРАНСКИ ПРОИЗХОД НА СЪРБИТЕ⁶ – хвар е общоиранското название на слънцето⁷. Допустимо е „хварна”, със заднопоставено „на“ – в интерпретация на постфикс⁸, да бъде разгълкувана като „на хвар”, т.е. в съответствие, като „слънчана” или „на слънцето”. Това което е „на слънцето” е светлината, с носената от нея топлинна енергия и проявлението ѝ като

⁶ На www.bulgari-istoria-2010.com

⁷ ДЧ – Хвар(- с хоровия знак X и драконовата морфема ВАР), като общоиранско название на слънцето и хварна бяха отхвърлени от ориенталиста д-р ист. Н. Панайотов – с обяснението, че на ирански светлина е „нур”, а слънце е „шемс” (- семитско, виж Старостин <http://starling.rinet.ru>). Моето обяснение е, че хвар и хварна са термини, свързани със митраистичните, реформирани в зороастричните традиции[4, с. 157/8] на Древен Иран. А д-р Н. Панайотов посочва термини от ислямски Иран, в който арабите с кървав ятаган са заличили и подменили понятията – плод на здравия разум.

⁸ Афикси – това са морфемни (най-малките значещи единици на речта), които са допълнително прикрепени към корените. Пред корените се наричат префикси, а след тях – постфикси. [5, с. 123, 130, 131]

сила на въздействие – както фотосинтезна, така и психофизична. И това е още едно потвърждение за значението на името Варна – Светлана.

В името Хвар се забелязва една двойственост, която може да предизвика учудване и недоумение. Става въпрос за съчетаването в общо название на два различни обекта и в астрономически и в астрологически смисъл – предгласът `Х`, от Хор, означава слънце, Вар / Вер означава Дракон. И това е най-вероятно поради общата им свързаност с пламъци и светлина – реални при слънцето и въображаеми при Дракона. С това до някъде е обяснимо и защо в далечната ера на това зодиакално съзвездие знакът му е бил изобразяван в йероглифите като слънчев диск.

Идентично на Варна, но с различна финализация е името Варну. ЙУ (Ю, У) шумерите наричат слънцето [15, с. 54]. Макар градът да е бил в Източен Иран, то в това име символът „у“ е определено белег за слънчевост – още от времето на Шумер в Месопотамия, подсилващ вече изяснения смисъл на името, придаващ му допълнителен колорит и по-голяма разбираемост като причина (слънцето – у) и следствие (светлината – Варна) – обединени в единното понятие Варну.

Тъй като Девненски извори са общодостъпни, всеки може да ги посети и да се увери колко прозрачна и светла е водата в тях. Поради което името СВЕТЛАНА/ВАРНА приляга както на тази вода, така и на реката, свързана с тези извори.

Според Вл. Цонев „В Египет звездата Сириус е отъждествявана с главната богиня Изиди... Сириус е позната още като „Кучешка звезда“ или „Канис“, напомняща за титлата на владетеля при древните българи – кхан (кан).“ [2, с. 7] Този автор също е поясnil, че буквата Х е символ на Хор и потомците му (хора), че характерната за древнобългарските владетели титла „кан“ произлиза от думите „ка“ – „жизнена сила“ и „ан“ –

„небесна земя“⁹, а значението на „ис“ е звезда. [2, с. 15, 27, 47] Въз основа на последното значение, названията Изиди (както още е известна Изиди), Канис, Озирис са пояснени като звездни от своя постфикс.

Но е логично и да бъде посочено, че предгласът `х` в лексемите хварна, харна, Хернак ги определя като слънчевите, съответно: светлина, хубост, Ирник и т.н.

В своята докторска дисертация експертът по образователния министър С. Игнатов е написал за бог Хор: „Той е във връзка с едно от имената на царя – името на двойника на царя. Именно то е първото име на царя, неговото Хорово име, което назовава неговия Двойник (Ка).“ [16, с. 29] Това значение на лексемата Ка – двойник, позволява името Каварна да бъде интерпретирано като Двойник на Варна, сиреч – Втората Варна. И обяснява защо прабългарската титла Кавхан я носи вторият след Кхана.

Това което проф. Игнатов пише и което касае тази разработка е, че: „В трактата **Йероглифика** жрецът Хоратоло превежда Ба като душа.“ [16, с. 59] „Представата за Двойника (Ка) е неразривно свързана с идеята за форма (=тяло). Ка е вместилище на Анх (живота)... Индивидуализираният аспект на живота – „анх“, обгърнат от Ка, е в тясна връзка с представата за Ба... Ба „обитава Ка“.“ [16, с. 162-164]

Не е ли понятието Ба, със значение `душа`, основанието, поради което акад. Лихачов нарече родината ни страна на `духа`? Звучи добре, но само по принцип. На много български думи сричката Ба придава значението за нещо голямо. Най-показателен пример е топонимът Балкан. Той е съставен от двете съществителни имена `Бал` и `кан`. Първото, както и името на планината Урал, са финализирани с постфикса `ал`, а в тази лексема е виден древният семитски бог Ал. Докато в постфикса `ан` на втората лексема `кан` е виден шумерският бог Ан.

⁹ ДЧ – т.е. „небе“, както е по-широко известно.

Двете антични лексеми показват колко е древен този топоним. „И Балкан ти роден, хей Балкан ти наш!“ – пеем в народната песен. Но защо ли думата Балкан, със значение планина, сиреч много голямо земно образувание, с много възвишения и върхове, още – друго название на Стара планина, е посочена за турска в Български тълковен речник?[7, с. 38] Само защото не е славянска ли? С какво ли самосъзнание е бил авторът, съставил този речник? Планина с име *Balkhan* няма в Турция. Такава има в източното прикаспие. И лексемата „кхан“, в това име, е позната на света още от Египет на фараоните. Ами думата `балван`, със значения грамаден камък, скала; трмав, тежък човек[7, с. 38], защо ли е означена като чуждица? – може би защото е и име на българско, но и на македонски села! Други думи с тази морфема, придаваща значението голям, включително в руски и турски думи¹⁰ са: `баба` - стара жена, а това ще рече на голяма възраст; `бабайт` - едър (голям)¹¹,... решителен човек; `базар` - голямо помещение с множество малки магазини; `базилика` - обществена (голяма) сграда...; `баир` - хълм (голям), височина; `бай` - байо, бате, т.е. по-голям; `бака` - широк (голям) съд за пренасяне на войнишка храна; `бала` - обемист (голям) пакет, денк; `бариера, барикада` – (голяма) преграда; `баш` - главен, пръв[7, с. 41], но и глава, големец; в руския вариант **башня** – кула (голямо, главно отбранително съоръжение) на кремълската стена. За името „бала гури“ В. Цонев е посочил значението „могъщите гури“[2, с. 68].

При разкопките на Гирсу, в края на XIX в. френският археолог Ернест дьо Сарзек открил първите следи от шумерите. В този град се намирал и храмът на великата богиня Бава. [6, с. 26, 27] Оказва се, че там, в Шумер са корените на

морфемата `ба`, понятна със значения голям-а, главна, че и велик-а според пояснението към името Бава.

В лексемата `бака` са видни морфемите `ба` със значение голяма и `ка` - форма, от древноегипетско време. От същите морфемите, със същия произход е съставена и лексемата `каба`. В българските речници тази дума е представяна като турска. В Турско-български речник значенията на думата `каба` са: груб, дебел; едър и др.[9, с. 210] Значенията груба, дебела прилягат на известните рубенсови красавици – поради това, че по времето на Рубенс са се ценели жените с физическа мощ. За тях се е считало, че те са онези, които могат да родят синове, от които да израстнат мощни и непобедими рицари. В тези две значения – на морфемата `ка` съответства древното значение „жизнена сила“. Но в значението едър – на морфемата `ка` от лексемата `каба` ѝ съответства древноегипетското значение „форма“. Т.е. „голяма форма“ или „едър“.

Така че защо древната дума `каба` ще е турска, след като корените ѝ са в античните Месопотамия и Египет?

На турски `кабак` означава `тиква`, но на руски, същата дума означава „кръчма“ – голямо заведение с обществено предназначение, а `кабан` означава `глиган`, сиреч едър, дебел мъжкар. Названието Кабакум означава по-скоро едър, отколкото дебел, пясък. Но пустините Каракум и Къзълкум не са в Турция. Нито са в Алтай – прародината на туркют, а са в Централна Азия – район за пребиваване, и за миграционни преходи и на древни „български“ съименници, а вероятно и предци. И ако думата `кум` със значение пясък, ..., пясъчник[14, с. 670] се е съхранила в турския език, следва ли от това еднозначно, че името Кабакум е най-вече, че и само турско? Не е невъзможно названието `кум` да е било в лингвистичния арсенал и на древните българи, от който да е отпаднало след книжовната славянизация на българския

¹⁰ Най-вероятно поради това, че морфемата `ба` е проникнала в тези езици от евразийската зона, а в нея самата от Месопотамия. Там тя присъства в името Бабилон и формира значението му.

¹¹Подчертаните пояснения в скоби са от автора.

език. Тъй както и думата „харна/арна” – в нашето съвремие. Фонетично лексемата `кум` е близка до името на шумерския град Ум-а и нищо чудно произходът ѝ да е свързан именно с пясъчните в този регион. Плажът Кабакум, намиращ се недалеч от варненския квартал Винаца, в който живеят наши сънародници, християни, от гагаузката компонента в нашия народ, може дори да е получил своето название от този етнос, а не от пет вековния поробител... Поради тези причини нито е прилично, нито е оправдано тази местност с екзотично название да бъде предлагана за преименуване.

Свещената титла на месопотамските владетели в онези архаични времена се наричала „ан”. [6, с. 30]

В по-усложнен вариант – кхан, тази титла е вградена в названията на някои фараони. Тя не е първично тюркска, нито е номадска и варварска, а е с хилядолетна предистория, свързана с цивилизацията на древен Египет.

VESTI.bg съобщи на 05.01.2015, че „Чешки археолози откриха в Египет гроба на неизвестна досега съпруга на фараон – Кхант Каус III, който бил от Петата династия и властвал преди 4500 години, съобщава Франс прес... Учените разчели името на съпругата на фараона – Кентакавес (Khentakawess), пише Би Би Си“. Лексемата `кхант`, от името на фараона, е във фонетична идентичност с членувания вариант, от родната ни реч, на титулуването `к(х)аньт` за известните Омуртаг и Маламир. Дали това не е резултат от хилядолетно онаследена приемственост? Много е вероятно, понеже се забелязва и една друга аналогия – с традицията българските жени да получават прозвища по имената на съпрузите си – например на Слав – Славовица, на Митре – Митровица и т.н. Защото няма съществена разлика между имената на фараона Кхант Каус и съпругата му Кхентака(в/у)ес, в отличие от имената Аменхотеп / Акханатон и

Нефертити например. Също така е видно, че лексемата `кхан` е била налична в името на фараона Кхант Каус около 1100 години преди включването ѝ в името на фараона Акханатон, съпруг на Нефертити и известен у нас с руското произношение Ехнатон. Без изразяващия в древността уважителност префикс А, само `кханатон` означава `кхан слънце`. По аналогия с Атонският полуостров, известен и като Слънчевия полуостров.

Значенията на морфемата `ан` бяха пояснени, но какво значи морфемата `кх`?

Отговор на този въпрос дава египетският символ на огъня „кхет”. Огънят е апостас на слънцето, а в „кхет” постфикса `ет` е мека форма на `ат` от названието на слънцебога Ат-он. Докато с възгласа `кх` по-възрастните ми родственици предупреждаваха малките деца да се пазят от горещата печка, с горящ в нея огън. Следователно значението на лексемата `кхан` е `огнен ан/управител` или `пламенен управител`, според случая – на племе или на държава. Но с какво са характерни огънят и пламъкът? – със силна горещина и светлина. Слънчевият символ `х` от `кх`, вероятно означава `горещ`, пренесено през хилядолетията в съвременния английския израз „хот дог” – горещо куче. И най-вероятно поради това титлата „хан”, със значение „горещ управител” е разпространена сред южните народи. А фонемата `к`, свързана със светлината и нейната „жизнена сила” стои съвсем на мястото си в името на най-светлата звезда Канис/Сириус [3, с. 76]. И най-вероятно поради това титлата `кан`, със значение „светлейши/(жизнен и силен) управител” е разпространена сред северните народи. Аналогично – назоваваните по руски `казаки` са северно разположени спрямо южните `казахи`; също така ние наричаме северната спрямо нас столица на Румъния Букурещ, с фонемата `к` в средата на името, а на север в Русия тази южно разположена столица я наричат Бухарест, с фонемата `х` в средата. Кимерите, име с

начална фонема `к`, населявали северното причерноморие в античността [14, 575]. Едва ли по някакви други причини фонемата `к` е начална в турската дума кузей/kuzey – означаваща север [9, с. 714].

Така че името Каварна може да се интерпретира и като Северната Варна, адекватно на географското положение на така наречения град спрямо град Варна.

Прави впечатление, че от същите компоненти – КХ и АН, но в обратно разположение е названието на единия от атрибутите на ПТАХ РА¹² – АНКХ, означаващ „живот”. Но с първично значение „небесен огън / лъчезарие небесно”

От казаното не следва, че древните българи са потомци на древните египтяни, но е белег за несъмнени общи контакти, връзки, познавателни равнища, възгледи и титли. Титли, разпространени в Азия и Европа, сред които КАНАС / КНЯЗ и Рек. С. Игнатов употребява произношението Ре вместо Ра – „Син на Ре”, т.е. „Син на Слънцето” [16, с. 76]. А символът Х, произнасян на английски КС, е хоровият, слънчевият символ. От това следва, че Рекс = Ре + х/кс, като титла означава слънцебожествен.

Нека погледнем в математиката – майката на всички науки. В декартовата координатна система, сочещата висините вертикална ос е означена с латинската буква `Г` и означава имагинерна ос, оста на имагинерните¹³ числа. А хоризонталната ос на реалните числа е означена с Ре на латиница, за което бе отбелязано, че е вариант на Ра.

За арабските езици, пише Елка Добрева, от друга страна са характерни трансфикси (от лат. trans „през”)¹⁴. Това са афикси, които пресичат корена двукратно. Явлението е характерно за тези езици, тъй като в тях всеки корен се

състои от три консонанта. Образуването на думи от даден корен става като между консонантите се вмъква съответна поредица от гласни. Например коренът ktb носи значение „писане, книжност”. От него чрез трансфикса ai се образува думата katib „пишещ, писар”, а трансфиксът ia дава думата kitab „книга”. [5, с. 133, 134] Обаче от посочения пример, а и от други, е видно, че аналогично на имагинерните и реалните оси и числа, в словесността гласните фонемии, а също осмислят понятията като свързани с въображението и с реалността, съответно. В katib гласната `a` пояснява, че става дума за персона – човек, а следващата `i` – че тази персона извършва висша дейност, изразявайки понятия чрез символи. Докато в kitab – `i` пояснява, че имагинерното по смисъл „писмо” е в реален – според гласната `a` – носител, сиреч „книга”.

Друг пример е името Бабил (Баб-или – Вавилон), в превод „Порта на боговете” [2, с. 68]. Но според вавилонското „аби” – „издигнат” [2, с.41] от Ба+аби+л=Бабил, след сливане на гласните а, следва значението „Големец издигнат”. Като постфиксът `l` е атрибут за съществ. име, и в морфемата Бал и в името Урал.

Тези особености, свързани с употребата на гласните `и`, а` позволяват да бъде изяснена разликата между понятията КАНИС и КАНАС. В първото – `ис`, звезда, пояснява `ан` като небе. Докато във второто понятие морфемата `ас`, означав не небесна, а реална звезда, като звездите на славата, още най-силната в колодата карти – т.е. първия в държавата. Постфиксът `ас` пояснява `ан`, в КАНАС, като най-лична управляваща персона, племенен или държавен ръководител – предводител...

С това, надявам се, първата лексема от сложно съставната титла КАНАС(КНЯЗ) УБИГИ е изяснена.

Древните тюрки титулували престолонаследника си ТЕГИН [8, с. 61]. Аналог на тази титла е виден като втора

¹² ПТАХ РА – египетски бог в ерата на Телеца.

¹³ В превод от английски imaginary – въображаем, в математиката имагинерен.

¹⁴ Според вербална информация от д-р ист. Н. Панайотов, също така и за иранския език.

лексема в израза КАНАРТИКИН. Престононаследната титла `тикин`, е беззвучна форма на `тегин` и указва КАНАРТИКИН като КАНАР ТИКИН. В КАНАР постфиксът АР означава редово същество, но от висшата класа, с две извисяващи го фонемни `и` в ТИКИН. А постфиксът АС, в лексемата КАНАС, е белег за интронизиран владетел. Т.е. КАНАС е по-висш аналог/ранг спрямо КАНАР и е отделна лексема от УБИГИ.

У, със значение слънце в Шумер, за разлика от хоровото, слънчево Х в Египет, е първата морфема в сложната лексема УБИГИ. За изясняване значението на морфемата БИГИ нека разгледаме следния пример:

Относно името Юпитер, проф. Петър Добрев е публикувал следното: „Така например върховният римски бог Юпитер имал две паралелни имена – *Yu-piter* и *Dies-piter*, които значат „Баща на бога“, тъй като втората дума значи баща, а първата дума бог. Самият бог, в чест на който Юпитер е бил наричан „Баща на Ю“ /*Yu-piter*/ е носил несъмнено името „Ю“ и „ДИЕС“, при това думата **PITER** е подобна на санскритската дума **PITRIS** – баща и сочи, че вярата в този бог е проникнала сред римляните в една твърде ранна епоха, когато в латинския език думата **PATER** – баща – е имала и архаичната форма **PITER**...“ [11, с. 64]

Dies-piter наистина означава „Баща на бога“, но *Yu-piter* означава „Баща на слънцето“. Така е навярно защото Юпитер е: „планетата, чиято обиколка на слънцето трае приблизително 12 години“ [13, с. 184], в „съзвучие“ с 12 годишния зодиакален цикъл. С паралела между **PITER** и **PITRIS** П. Добрев не обяснява нищо. Той посочва, че в латинския език баща е **PATER**, но това е названието на реалната персона „баща“. А видимата, недостижима, недокосваема планета – въображаем баща на слънце-бога, древните хора са назовали с гласната за имагинерност `Г`, т.е. Юпитер, в което

лексемата `пйтер` също означава баща, но небесен, на бога Ю / У.

В такъв „небесен, имагинерен“ план е изписана и морфемата БИГИ, явяваща се епитет спрямо слънцето У. А осмислянето ѝ е възможно по нейния реалистичен еквивалент БАГА. За този термин Лев Гумильов е посочил значението „божествен“ в тюркютската титла Илкюлюг шад Бага Ъшбара хан, а още и „даруващ по милостта божия“, „могъщ“/Ъшбара хан [8, с. 65, 121, 131]. Смъсълтът `могъщ` е в корена `бар`, също като в `бал` от бала/могъщите гури(sic).

Но лексемата БАГА, и при тюркют, и при древните българи следва да е заемка от античните Иран и Месопотамия. Това е видно от следния текст, касаещ древен Иран, на доц. д-р Джемшид Сайяр от СУ: „*Bag*: бог, господар, господ, божествена сила, цар. На този словообразователен механизъм е подчинено названието Багдад – *Bagan* + *dat* – „Божу дарения“ [4, с. 167].

Като морфема `бага` е и в лексемата `багаин`, а последната следва да се тълкува не като редово „божие творение“, а като „божествено силен“, високопоставен, според извисяващата го гласна `и` в постфикса `ин`. Казано иначе, „багаин“ е синоним на „аристократ“, военен – в онези времена.

Значението „Царуващ по милостта божия“ или популярното у нас „от бога поставен“ е уместно само за КАН-а в титлата КАНАС УБИГИ. Отнесено към слънцето - У, за прилагателното „божествен“ са валидни значенията „дивно, прекрасно, недостижимо“ [7, с. 60]. Слънчевият знак от Шумер – У, в значение слънце, присъства и на седемлъчната розета от Плиска сред надписите на останалите видими с невъоръжено око подвижни светила – астрологични планети. В известното означение Γ е виден математическият знак Γ - за отбелязване абсолютната стойност на вписаната в него величина, което позволява знакът Γ да бъде

интерпретиран в смисъл, че слънцето е абсолютният доминатор на небосклона. И навярно затова приемниците на Кубратова България – българи, руси, украинци и др. имат за боен и тържествен вик – възгласа У-РА, значещ слънце-бог, в противовес на ислямския полумесец, свързан с налагането на исляма чрез арабите във войните от 7 век насетне, а в последствие и от турците.

Хиперболата УБИГИ е и метафора в титлата КАНАС(КНЯЗ) УБИГИ. В цялост интерпретацията на тази дунавско-българска титла е: сияен държавник/предводител, слънчево дивен, прекрасен, недостижим; КНЯЗ-СЛЪНЦЕ.

В светлината на това изследване може да бъде визирано и прозвището Аспарух. Като аналог на полско-чешкото, славянско¹⁵ `пан`, означаващо господар, господин[1, с. 541], коренът `пар`, в разглежданото прозвище, заедно с префикса `ас` означава интронизиран господар / господин. Коренът `пар`, в повъзвучната си форма `бар` осмисля българското прозвище „баро” като командир, предводител, капитан на кораб. Постфиксът `ух` е шумеро-египетска билингва от двата слънчеви знака - `у` и `х`. От поясненията следва, че титулното име Аспарух означава „могъщ, слънчев владетел/предводител”. Във варианта Аспар+рух, лексемата `рух` е еднозначна с `rex`. Исперих – вероятно е посмъртното прозвище на владетеля, чиято душа е отлетяла в космоса и се е превърнала в звезда / `ис`.

Литература:

1. Ал. Милев и др., РЕЧНИК НА ЧУЖДТЕ ДУМИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК, Издателство НАУКА И ИЗКУСТВО, София, 1978, стр. 458, 541, 522
2. Владимир Цонев, ДРЕВНИТЕ БЪЛГАРИ, ШУМЕР И ВАВИЛОН, „Литера Прима”, София – 2004, стр. 15, 27, 47, 41, 68

3. Георги Кръстев, БЪЛГАРСКИЯТ КАЛЕНДАР, Издателство „НАРОДЕН БУДИТЕЛ”, Варна, 1999, стр. 76

4. Джемшид Сайяр, КУЛТУРА И ЛИТЕРАТУРА НА ДРЕВНИЯ ИРАН, УИ „Св. Климент Охридски”, София, 2000, стр. 157/8, 167

5. Елка Добрева, Увод в общото езиковедие, УИ „Епископ Константин Преславски”, Шумен, 2004, стр. 123, 130, 131, 133, 134

6. LAROUSSE, 2006, АНТИЧНИТЕ ЦИВИЛИЗАЦИИ, редакция Катрин Сал, Сиела софт енд пбблишинг АД, София, 2008, стр. 26, 27, 30

7. Л. Андрейчин, ... БЪЛГАРСКИ ТЪЛКОВЕН РЕЧНИК, Издателство НАУКА И ИЗКУСТВО, София, 1976, с. 38, 41, 60

8. Лев Гумильов, ДРЕВНИТЕ ТЮРКИ Великият тюркски хаганат, София, 2007, Гяя – 11, стр. 61, 65, 121, 131

9. Лиляна Димитрова, Турско-български речник Българо-турски речник, „Абагар”-АД, В. Търново, 2004, стр. 210, 714

10. Петър Голийски, БЪЛГАРИТЕ В КАВКАЗ И АРМЕНИЯ (II – X ВЕК), ТАНГРА ТанНакРа ИК, София, 2006, стр. 349, 350

11. Петър Добрев, Звездната вяра на древните българи, ИК КАМА, 2007, стр. 64

12. Петър Добрев, КОИ СМЕ НИЕ БЪЛГАРИТЕ, ИК „ГАЛИК”, София, 2000, стр. 102, 103

13. Петър Добрев, ПРЕОТКРИВАНЕТО НА ПРАБЪЛГАРСКИЯ КАЛЕНДАР, ИКК „Славика – РМ”, София, 1994, стр. 50, 93, 109, 110, 144, 145, 184

14. Прохоров А.М., СОВЕТСКИЙ ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ, ИЗДАТЕЛЬСТВО „СОВЕТСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ”, Москва, 1987, стр. 575, 670

15. Светлозар Попов, БЪЛГАРСКОТО ИМЕ В БИБЛЕЙСКИ ВРЕМЕНА, Варна, 2005, ДАНГРАФИК, стр. 54

16. Сергей Игнатов, ЕГИПЕТ НА ФАРАОНИТЕ, „Изток-Запад, София, 2004, стр. 29, 59, 76, 162-164

За контакти:

инж. Димитър Чанев
GSM: 0889194480
e-mail: d.chanev@abv.bg

¹⁵ В годишната си реч през 2012(или 13) г. руският президент Вл. Путин заяви: „Щом чехи и поляци не ни искат, то и ние повече не сме славяни”. А ние, българи?